

המלחמות החדשות

מה הן עושות לזהות
המקצועית של צה"ל?

על אופי המלחמות של היום נאמר ונכתב הרבה. על התפתחות זהותו המקצועית של צה"ל בתגובה אליהן נכתב הרבה פחות. בחקר הסוגיה הזאת - כך נראה - עדיין יש לעשות כברת דרך ארוכה

יירוט רקטה באמצעות כיפת ברזל במהלך מבצע "עמוד ענן" | אופיים של העימותים בשני העשורים האחרונים מאתגר באופן משמעותי את זהותו המקצועית הלוחמנית של צה"ל ויוצר אי-הלימה בין הזהות הזאת לבין הפעולות שעושים בפועל המפקדים והכוחות

סא"ל אריאל ויינר
 רע"ן מוקד ידע מגדר ביוהל"ן.
 בעבר: הפסיכולוג של פיקוד הדרום
 ושל אוגדת אי"ש.
 המאמר נכתב במסגרת פרו"ם אפק

החדשים ויודגשו במיוחד אלה שמאתגרים את המוסכמות שעליהן מבוססת הזהות הלוחמנית; לאחר מכן ינתחו ההשלכות של המאפיינים האלה על הזהות המקצועית של צה"ל וביטויין בפועל ולבסוף יוצעו כיווני פעולה ללוונטיים נוכח המציאות החדשה.

הדומיננטיות של הזהות הלוחמנית

מעטים יחלקו על הקביעה כי הזהות המקצועית הדומיננטית בכל ארגון צבאי, לרבות צה"ל, היא הזהות הלוחמנית או הקרבית. תמציתה באה לידי ביטוי בדמותו של הלוחם המסתער אל מול פני האויב כדי לגבור עליו - פעולה שכרוכה בסיכון עצמי גדול מאוד. הזהות הלוחמנית היא הדומיננטית בארגון הצבאי כיוון שהיא מייצגת את מימוש ייעודו העיקרי

הבסיס האמפירי של המאמר מבוסס

על ידע ועל תובנות שצבר הכותב ביותר מעשור של פעילות מקצועית. במסגרתה ליווה מקרוב מפקדי שדה מהרמות הטקטית (חטיבה) והאופרטיבית (אוגדה ופיקוד) ביחידות לוחמות ובמפקדות מפעילות כוח במהלך פעילותם השוטפת ובשני אירועים מבצעיים מרכזיים: "חומת מגן" ו"עופרת יצוקה". נוסף על כך השתתף בדיונים אופרטיביים אחדים עם הדרג המטכ"לי ועיין בתוכניות אופרטיביות ובמסמכים שביטאו תפיסות מבצעיות וגישות שונות להפעלת הכוח בשני מרחבים עיקריים: יהודה ושומרון ומרחב הדרום שבו שתי חזיתות: רצועת עזה וגבול מצרים. כמו כן עסק בשנים האחרונות בפיתוח תחום התודעה בפיקוד הדרום - עיסוק שחשף אותו לדפוסי החשיבה והפעולה של צה"ל בזירות הפעולה החדשות. במהלך הפעילות הענפה הזאת לאורך השנים נחשף באורח בלתי אמצעי לתפיסות המפקדים, לדפוסי החשיבה שלהם, לאופי התכנון האופרטיבי שהם הובילו וכן למימושן של תוכניות במבצעים צבאיים קונקרטיים.

הקדמה

זה כעשור וחצי מתמודד צה"ל - בדומה לצבאות אחרים - עם עימותים ששונים מהותית מהמלחמות הקלאסיות בין צבאות. נראה שהמושג "קונפליקטים היברידיים" מתאר בצורה הולמת את השינויים האלה שכן הוא מצביע על המאפייני המרכזי של האתגרים המבצעיים שבפניהם ניצב צה"ל: עימותים שלא ניתן לשייך לקטגוריות מובחנות משום שהם מגלמים את טשטושן¹. למעשה מדובר בערבוב סוגים שונים של צורות חיכוך שבאמצעותן פועל האויב (גרילה, טרור, לחימה קונוונציונלית, ירי תלול מסלול), בעוצמות אש משתנות, במרחבי פעולה שונים (שטח בנוי, שטח פתוח, העורף), בזירות פעולה חדשות (כמו תודעה ומשפט) וביעדים שונים לתקיפה (אוכלוסייה אזרחית ולא רק כוחות צבא). בכך אין חדש, שהרי הנושא כבר נידון ונותח בהרחבה על ידי מפקדים, הוגי דעות צבאיים, קציני מטה ואנשי אקדמיה המתמחים בארגון הצבאי ובמקצוע הצבאי².

עם זאת נדמה כי טרם נידונה לעומק השפעת התמודדותו של צה"ל עם המאפיינים של העימותים האלה על זהותו המקצועית ועל המבנה הארגוני שלו. במאמר הזה נעשה ניסיון להתמודד עם שאלת זהותו המקצועית והארגונית של צה"ל על רקע השתנות אופיה של המערכה, שהיא למעשה נקודת ההתייחסות המרכזית של הצבא: לפיה הוא מתכנן תוכניות, לה הוא נדרש לתת מענה ובמסגרתה הוא פועל.

הטענה המרכזית שמועלית במאמר היא שאופיים של העימותים בשני העשורים האחרונים מאתגר באופן משמעותי את זהותו המקצועית העיקרית של צה"ל - שהיא זהות לוחמנית - ויוצר אי-הלימה בין הזהות הזאת לבין הפעולות שעושים בפועל המפקדים והכוחות. אי-ההלימה הזאת היא תוצאה מהשונות (לעיתים הניגוד) בין הגיונות הפעולה הנדרשים בעימותים ההיברידיים לבין אלה הנדרשים בפעולה הצבאית הלוחמנית, שהם, כאמור, הבסיס לזהות המקצועית הדומיננטית בצה"ל. במאמר מוסבר כיצד נוצרת אי-ההלימה הזאת ומהן השלכותיה.

תחילה יתוארו מאפיינייה של הזהות המקצועית הלוחמנית, שהיא הזהות ההגמונית בצבא; בהמשך יוצגו מאפייני העימותים

של צבא - לחימה³.

הזהות הלוחמנית באה לידי ביטוי, בין היתר, בעקרונות המלחמה וכן בערכים ובמוסכמות המקצועיים העמוקים ביותר של המקצוע הצבאי בכלל ושל צה"ל בפרט. מדובר בערכים כמו הדבקות במשימה, החתירה למגע עם האויב ולהכרעתו, היוזמה וההתקפיות. הערכים האלה מתורגמים להנחות יסוד ולפרקטיקות פעולה שונות.

אבן יסוד מרכזית בזהות הצבאית הלוחמנית היא ההנחה שהפתרון לבעיות ביטחוניות הוא עימות אלים: הפעלת כוח רב נגד האויב עד שייאלץ להכפיף את רצונו לרצונו. לכן אנשי צבא שעוסקים במלאכת התכנון של המערכה ממקדים את מאמציהם בתכנון המהלכים הלוחמניים שלה. יש לציין שהזהות הלוחמנית כוללת גם אלמנטים של איפוק ושל שליטה - בעיקר על הגוף, על הכאב הגופני ועל הרגש⁴. במובן מסוים, האלמנטים האלה של האיפוק הם אמצעי לעיצוב הלוחם כך שיוכל למלא את ייעודו המרכזי: הלחימה. לבסוף יש לזכור שהזהות הלוחמנית מצויה בראש היררכיית הסטטוס הצבאי, ואילו שאר זהויות המשנה בצבא מתעצבות ביחס אליה⁵.

אופי המערכה והזהות הלוחמנית

העימותים שבהם מעורב צה"ל בעשורים האחרונים הולכים ומשנים את פניהם. העימותים של העת הנוכחית - שאותם ניתן לכנות "היברידיים" - נבדלים מהעימותים המסורתיים לא רק במהותם אלא גם בדרך שבה מתנהלת ההתמודדות במסגרתם⁶. ישנן שלוש מגמות מרכזיות המתפתחות בעימותים החדשים שמשפיעות על הזהות הלוחמנית של צה"ל. המגמות האלה קשורות לדרך פעולתו של האויב בזירת הלחימה ולדרכי התגובה הצבאיות על הפעולות האלה; להופעת זירות פעולה נוספות בעימותים החדשים ולגישת הנוכחית של הממשלות להפעלת הכוח.

אופי פעולתו של האויב

בקונפליקטים היברידיים נוקט היריב מגוון רחב מאוד של דרכי פעולה בעת ובעונה אחת, למשל לחימה קונוונציונלית בכוחות צבא לצד פעולות טרור - ובכלל זה טרור של מתאבדים - נגד מטרות אזרחיות⁷. העימותים ההיברידיים האלה הם נזילים, וקשה לחות

של מבצעי הפעולות הננקטות במסגרתה או את הזהות של שולחיהם. מטרת החשאיות הזאת היא למנוע מהלכים של דה-לגיטימציה בזירה הבינ-לאומית. עצירת חלק מהמשטים שהופנו לרצועת עזה ב-2011 היא דוגמה טובה לפעילות מהסוג הזה. במסגרתה נעצרו האוניות באורח מסתורי בטרם יצאו ללב ים ובלי שניתן יהיה לזהות את האחראים לכך. דוגמה נוספת לכך היא תקיפת מתקן הגרעין של סוריה בדיר א-זור ב-2007 שיוחסה - על פי מקורות תקשורתיים בין-לאומיים - לישראל.¹² למעשה הגישה של אי-לחמה, הפועלת מתחת לסף המלחמה, ולפיה יש להעדיף פעולות חשאיות ו"כירורגיות" שגורמות לנזק נקודתי בלבד, שוללת במרבית המקרים את הפעילות הלוחמנית הקלאסית. שלוש המגמות שהוצגו כאן מציבות סימני שאלה בנוגע לאופיה ולמרכזיותה של הפעולה הלוחמנית, וכתוצאה מכך מערערות את הזהות המקצועית של צה"ל, שהלוחמנות היא הרכיב המרכזי שלה.

ההשלכות של מאפייני העימותים על זהותו המקצועית של צה"ל

מהדברים עד כה עולה שהפעולה הצבאית הקלאסית שאליה מתכוונן כל צבא הופכת כיום לזירת התנגשות נוספת - לא הבלעדית ולעיתים אף לא המרכזית. יש אפילו מי שמרחיקים לכת וטוענים ש"המלחמה אינה קיימת עוד".¹³

למעשה, מאפייני העימותים ההיברידיים והמגבלות שבהן הם נתונים מובילים לכך שהתנגשויות שהן בעלות אופי צבאי טהור הולכות ומתמעטות בשל אי-רצון הממשלות לשלם את המחיר הכרוך במערכה צבאית קלאסית (בחי אדם, במשאבים ובלגיטימציה מדינית), בשל עליית מרכזיותן של זירות מאבק נוספות ובשל דפוסי הפעולה של האויב כיום.

אין הכוונה לטעון שכבר אין צורך בתמרון וברכיבים אחרים של המערכה הקלאסית או שזירת הלחימה פסה מן העולם. כמעט כל אנשי הצבא מסכימים שבכל עימות ישנם פרקים שבהם נדרשים הצבאות - ויידרשו גם בעתיד - לתמרון או לנקוט פעולות לוחמניות נוספות כדי להגיע להישגים מבצעיים.¹⁴ אך ניסיון השנים האחרונות מלמד שהרכיב הזה

אלה הן פרקטיקות שאינן מאפיינות את הפעולה בשדה הלחימה, שבו הזהות הלוחמנית היא שבאה לידי ביטוי באופן מובהק.

גישת הממשלות

האופן שבו מופעל הכוח הצבאי בעידן העימותים ההיברידיים - ובכלל זה הכוח הצבאי של ישראל - משפיע גם הוא על הזהות הלוחמנית של צבאות ושל מפקדיהם. את גישת הממשלות לעימותים כיום ניתן לכנות "אי-לחמה". על פי הגישה הזאת, ממשלות ייטו לדחות ככל שניתן את הפעלת הכוח הצבאי בשל חוסר רצון לשלם את מחיר הלחימה. סביר להניח שמקורה של הגישה הזאת הוא בציפיית החברה האזרחית בעת הזאת להפעלת הכוח הצבאי באופן מושכל המתאים יותר לרוח התקופה. הדרישה הזאת באה לידי ביטוי - בין היתר - בציפייה שבמהלך פעילותו יקפיד הצבא על זכויות אדם וימזער את הנזק שנגרם לאזרחים תמימים ולתשתיות אזרחיות.¹¹ נוסף על כך נדרש הצבא לפעול במינימום אבדות לכוחותינו (בפועל, הדרישה היא לאפס אבדות).

האופן שבו מופעל הכוח הצבאי בעידן העימותים ההיברידיים - ובכלל זה הכוח הצבאי של ישראל - משפיע גם הוא על הזהות הלוחמנית של צבאות ושל מפקדיהם

הדרישות האלה וכן אופיין של הזירות החדשות שבהן מתרחשת המערכה מחייבים ליצור דפוסי התמודדות ופעולה שמנוגדים לעיתים קרובות להיגיון הצבאי הלוחמני הטהור. כך, למשל, המלחמה של היום נדרשת להיות "נקייה" הרבה יותר מבעבר, דהיינו הצבא נדרש לפגוע באופן ממוקד בכוחות האויב ובפעיליו ולא בסביבה (האנושית והפיזית) שבחסותה הם פועלים. זאת, בין היתר, משום שפעולות הצבא חשופות כיום לתקשורת - מה שמאפשר לבחון באיזו מידה ממלא הצבא אחר הדרישות החברתיות שהוצגו קודם לכן.

כמו כן רצוי שהמלחמה תתרחש מ'תחת לפני השטח', כלומר בלי שהציבור הרחב יידע על עצם קיומה, ואם היא בכל זאת נחשפת בתקשורת - בלי שניתן יהיה להתוודע לזהות

את אופן התפתחותם. העימותים האלה מפוזרים מאוד במקום ובזמן ומשטטים את קטגוריות החשיבה, עד כי לא ניתן, למשל, להבחין בין חזית לעורף, בין לוחמים לבין אלה שעליהם מגינים בבית ובין השחקנים השונים המעורבים בלחימה.⁸ את הרב-צורניות הזאת יכולים לקיים תאים שונים של אותה היחידה או של אותו הארגון הפרוסים על פני שטח רחב במדינה אחת או על פני כמה ארצות, והיא נועדה לפגוע בצבאות שפועלים בדפוסי חשיבה ופעולה מערביים. נראה שכדי להתמודד בהצלחה עם דרך פעולה כזאת של האויב יש לאמץ שיטת לחימה ששונה מהותית מדרך הלחימה הקלאסית. לדוגמה, במקרים רבים, אולי ברובם, לא נכון להטיל למערכה כוח צבאי גדול כדי להשיג אינטרסים אסטרטגיים.⁹ במילים אחרות, כיום ההתמודדות הלוחמנית הטהורה איננה - במקרים רבים ובחלק משמעותי מהזמן - ההתמודדות הנכונה ביותר עם אופי הפעולה שנוקט האויב.

הזהות הלוחמנית באה לידי ביטוי בין היתר, בעקרונות המלחמה וכן בערכים ובמוסכמות המקצועיים העמוקים ביותר של המקצוע הצבאי בכלל ושל צה"ל בפרט

זירות הפעולה החדשות

המגמה השנייה המתפתחת בעימותים החדשים היא היווצרותן של זירות פעולה חדשות לצד זירת הלחימה המסורתית. הזירות החדשות מתאפיינות בכך שההיגיון המארגן שלהן מנוגד לזה של הזירות המסורתיות (או לכל הפחות שונה מאוד מהן). בין הזירות האלה ניתן למנות את הזירה התודעתית-תקשורתית, את הזירה המשפטית ואת הזירה הקיברנטית. כמו כן יש לציין את עליית מרכזיותה של הזירה המדינית והדיפלומטית. המאפייני המרכזי של זירות הפעולה האלה הוא שעוסקים בהן בפעולות בעלות היגיון מארגן אחר, שהוא לעיתים מנוגד להיגיון הלוחמני של הפעלת הכוח. כך, למשל, פעולות כמו דיאלוג, איפוק, הצגת טיעונים, השגת לגיטימציה ופעולות דומות אחרות, המאפיינות את הפעולה בזירות המאבק החדשות, מבוססות על היגיון לא לוחמני.¹⁰ במילים אחרות: כל

פעילות לילית של צה"ל לתפיסת מבוקשים באיו"ש | רצוי שהמלחמה תתרחש מתחת לפני השטח, כלומר בלי שהציבור הרחב יידע על עצם קיומה (צילום מסך מתוך סרטון של דובר צה"ל)

היכולות הקלאסיות הקשורות לחימה. מכל מקום, השינויים הארגוניים האלה מעידים שצה"ל אכן עסוק בהיבטים הלא לוחמניים של המערכה וכי זה אינו עיסוק זמני או מזדמן אלא הוא צפוי להיות במרכז עשייתו גם בשנים הבאות.

מול המציאות הזאת ניצבים המפקדים ברמות הפיקוד השונות ונדרשים לתכנן את המענה האופרטיבי למלחמה החדשה המתרחשת לנגד עיניהם. בדומה למתרחש אצל מקביליהם האמריקנים,¹⁷ חשים המפקדים בצה"ל מבוכה (לא תמיד מדוברת ומפורשת) כאשר נראה כי המענה המבצעי לאיומים הביטחוניים אינו לוחמני במהותו או שרכיב הלוחמנות בו קטן באופן יחסי.

נראה שהצורך להתמודד עם המאפיינים האלה מוליד באופן טבעי למדי שני סוגים של תגובות פיקודיות מרכזיות: הראשון, הכרה בצורך להפעיל כלים לא לוחמניים - הכרה הגוררת אי-נחת מקצועית (שמקורה, כך נראה, בתחושה שלא מתפקדים לעסוק בכך) וכתוצאה מכך - הרצון להעביד את האחריות למשימה לגורם אחר (משרדי

המבוכה שחשים המפקדים היא תוצר של אי-ההלימה המתקיימת בין הזהות המקצועית הטבועה עמוק בתודעתם לבין האופי והתכולה של עיסוקם היום-יומי בעת הזאת

דוגמאות רבות הממחישות את השינוי באופי פעולתו ובמבנהו של צה"ל: העמקת פיתוחו של עולם הפעולה החשאי, המשך הפיתוח של יכולות הפעולה מנגד, שדרוג משמעותי של היכולות הקיברנטיות, חיזוקו של מערך הדוברות הצבאית ושל מערך התייעוד המבצעי, תגבור משמעותי של מערך היועצים משפטיים, חיזוק פעולות התיאום והקישור והקמת גופים העוסקים בלוחמת תודעה. כל אלה מעידים שלצד היכולות הצבאיות הקלאסיות הקיימות מתווספות יכולות חדשות וזירות פעולה נוספות אשר משנות את פני הצבא. בר־ארי, שר וויינר מכנים את הצבא הזה "אינקרמנטלי" ("תוספתי"). זהו דגם של צבא שנוכח השתנות אופי המערכה מפתח יכולות פעולה נוספות ובונה או מחזק גופים בהתאם לצרכיו החדשים.¹⁶ זאת בלי לגרוע ממקומן של

של המערכה הוא פחות מרכזי מבעבר ובוודאי מוגבל יותר בהיקפו ולעיתים גם בעוצמתו. ולצד זה הולך וגדל הצורך של צה"ל להפעיל כלים ואמצעים לא לוחמניים במסגרת פעולתו. יש הטוענים שהפעולות הלא לוחמניות הנדרשות במסגרת המלחמה החדשה הן עניינם של גורמים רבים - משרדי ממשלה וסוכנויות ממשלתיות שונות - אך לא של צה"ל. אך מי שעוקב באופן שיטתי אחר ההווה הצבאית של שני העשורים האחרונים יודע שהצבא עוסק באופן קבוע בפעולות לא לוחמניות. יתר על כן, הפעולות האלה הפכו לחלק מליבת העיסוקים שלו. כך, למשל, מציגים מרדכי ואמיתי ניתוח מרתק של המישורים הלא לחימתיים הרבים שבהם פועלים המפקדים ביהודה ושומרון.¹⁵ נראה שמישורי הפעולה האלה מייצגים נאמנה במרבית מאפייניהם אף את פעילות המפקדים בגזרות הפעולה האחרות של צה"ל.

יתרה מכך, הצבא, שנאלץ להתמודד עם המגמות השונות שהוצגו כאן, מתאים את מבנהו לאותן המגמות ויוצר גופים חדשים או מחזק גופים קיימים כדי שיוכל לפעול באופן אפקטיבי בזירות החדשות. ניתן להצביע על

ממשלה, משטרה וכו'); השני, ניסיון לטפל באתגרים האלה בכלים המוכרים, קרי לפעול במישור הצבאי הטהור (תקיפות, תמרון רחב וכו') אף שלעיתים חשים המפקדים כי זה לא יניב הישג של ממש. מכל מקום, התכנון של החלקים הלא לוחמניים של המערכה גורם לעיתים קרובות מבוכה מסוימת המובילה את המפקדים להתייחס לחלקים האלה כאל הפחות חשובים - לעיתים באופן מוצהר ולעיתים באופן מוסווה דרך שפת הגוף, היקף הקשב והמשאבים המוקצים להם, האווירה הכבדה שיוצר העיסוק בהם וכד'.

יתר על כן, היות שעל פי התפיסה המקובלת היכולות הלא לוחמניות הן אילוץ מבצעי ולא חלק מהידע ומהמיומנויות הדרושים לאיש הצבא, מקצועיותם של המפקדים בתחומים האלה אינה גבוהה, וההכשרה שהם מקבלים בהם היא חלקית ביותר ורחוקה מלהיות ממצה. טענתי היא כי המבוכה הזאת שחשים המפקדים היא תוצר של אי-ההלימה המתקיימת בין הזהות המקצועית הטבעית עמוק בתודעתם לבין האופי והתכולה של עיסוקם היום-יומי בעת הזאת. בעוד שליבת הזהות המקצועית של המפקדים היא לוחמנית במהותה, הרי שגרת פעילותם גדושה בעיסוקים בתחומים ובמישורי פעולה שההיגיון המארגן שלהם שונה - ולעיתים מנוגד - לזה של הפעולה הלוחמנית. במילים אחרות: מאפייני המערכה בעת הזאת מאתגרים באופן משמעותי את הזהות המקצועית של צה"ל ושל מפקדיו שמהותה היא הלוחמנות.

סיכום: האם צריך זהות מקצועית חדשה לחיילי צה"ל?

נראה אפוא כי בעת הזאת ישנו צורך לנסח מחדש (או לכל הפחות לעדכן) את הזהות המקצועית העיקרית של צה"ל ולכלול בה לצד הלוחמנות את הרכיבים הנוספים שיהפכו את הכלים הלא לוחמניים לחלק ממנה.

זהות מקצועית שיוצרת את הגליטימיציה הפנימית לעסוק בהיבטים הלא לוחמניים של המערכה במסגרת המקצוע הצבאי תוביל להסתכלות מרחיבה על המערכה, לתכנון מקיף יותר ולפתרונות מבצעיים שלמים יותר לאיומים השונים העומדים בפני צה"ל במסגרת העימותים ההיברידיים.

בין היתר נדרש פיתוח של גישה חיובית כלפי חשיבה, תכנון וביצוע של פעולות לא לוחמניות במסגרת תכולת תפקידו הגליטימי של הצבא. גישה חיובית כזאת היא המפתח ליכולת של מפקדים ושל חיילים לפעול באופן אפקטיבי במשימות מעין אלה.¹⁸

בעת הזאת ישנו צורך לנסח מחדש (או לכל הפחות לעדכן) את הזהות המקצועית העיקרית של צה"ל ולכלול בה לצד הלוחמנות את הרכיבים הנוספים שיהפכו את הכלים הלא לוחמניים לחלק ממנה

כמובן, זהות מקצועית מרחיבה מרחיבה מחייבת הכשרה מקצועית רלוונטית יותר. גם הכשרה כזאת היא מנגנון שסייע "להלבין" את היכולות הלא לוחמניות ולהפוך אותן לחלק בלתי נפרד מזהות המקצועית של המפקד ושל הלוחם בצה"ל.

יהיו מי שיטענו כי יש בכך כדי לסכן באופן ממשי את האפקטיביות המבצעית של צה"ל שכן ויתור על הגמוניית הזהות הלוחמנית עלול להביא לפגיעה ברמת הלוחמנות של כוחותינו - פגיעה שתגרע מהיכולת להכריע בשדה הקרב כשיידרש. יש מי שיבססו את טענתם על ההנחה כי חשיבה על הממדים הלא לוחמניים של המערכה עלולה לבלבל מפקדים (ובוודאי חיילים), וכתוצאה מכך הם ייטו לוותר באופן קבוע על האופציה הלוחמנית כשיצטרכו להתמודד עם אתגר ביטחוני מסוים או שישתמשו בה בעוצמה שנמוכה מזו הנדרשת.

זהו אכן טיעון כבד משקל שלא ניתן להתעלם ממנו ובוודאי שהוא ממחיש את מורכבות האתגר המקצועי שבפניו ניצב צה"ל נוכח העימותים של העת הנוכחית. ללא ספק, המענה המיטבי למורכבות הזאת כלל אינו פשוט וברור מאליו. ועם זאת, היות שהעימותים בעת הזאת הם אוסף של צורות לחימה בזירות מאבק רבות שמייצגות הגיונות (ואולי אף פרדיגמות) שונים, על הצבא למצוא את הדרך לסגל לעצמו יכולת לפעול בעת ובעונה אחת בפרדיגמות השונות או לעבור ביניהן באופן תדיר. נדמה כי אל מול מורכבותו של שדה הקרב הנוכחי הכרחי לפעול בכיוון הזה בלי שזה יגרע מלוחמנותם של הכוחות ושל המפקדים.

בסופו של דבר, עימותים היברידיים מחייבים

מטבעם צבא אינקרמנטלי שזהותו העיקרית תהיה אף היא אינקרמנטלית. נדמה שזוהי יכולת ארגונית אסטרטגית שעל צה"ל לפתח, אם זו עדיין אינה קיימת.

הערות

1. שרית טובי וזכרית פדן, **קונפליקטים היברידיים במאה ה-21 - משמעות לתחום המנהיגות**, בית הספר למנהיגות, 2010
2. ראו לדוגמה: Frank Hoffman, **Lessons from Lebanon: Hezbollah and Hybrid Wars**, Foreign Policy Research Institute, Philadelphia, 2006; אמיר אורן, "המשט לעזה, דרושים קברניטים", **הארץ**, 4 ביוני 2010; Margaret S. Bond, **Hybrid War: A New Paradigm for Stability Operations in Failing States**, U.S Army War College, Carlisle, Pennsylvania, 2007; Mary Kaldor, **New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era**, Polity, London, 2001
3. אורנה ששון לוי, **זהויות במדים - גבריות ונשיות בצבא הישראלי**, הוצאת הקיבוץ המאוחד, מאנגס והאוניברסיטה העברית, 2006
4. **שם**
5. **שם**
6. טובי ופדן, **שם**
7. **שם**
8. אייל בן-ארי, "מלחמות היברידיות בסביבות מורכבות: מנהיגות בצבאות בני זמננו", **מראות של מנהיגות**, 2011, עמ' 52-65
9. טובי ופדן, **שם**
10. I. Bet-El, "Media and Conflict: An Integral Part of the Modern Battlefield", in Michael Evan and Alan Ryan (eds.), **The Human Face of Warfare: Killing Fear and Chaos in Battle**, Allen and Unwin, London, 2000, pp. 54-83
11. Christopher Dandeker, "New Times for the Military: Some Sociological Remarks on the Changing Role and Structure of the Armed Forces of the Advanced Societies", **British Journal of Sociology**, 45(4), 1994, pp.637-654; Hugh Smith, "The Last Casualty? Public Perceptions of Bearable Cost in a Democracy", in Michael Evan and Alan Ryan (eds.), **The Human Face of Warfare: Killing Fear and Chaos in Battle**, Allen and Unwin, London, 2000, pp. 54-83
12. ראו: <http://bit.ly/18e6miu> וכן: <http://bit.ly/10i5mld> שתי הכתובות מציגות גורמים שונים אשר מייחסים לישראל, לכאורה, את ביצוע הפעולות החשאיות המתוארות אף שאין ראיות לכך שישראל הייתה מעורבת בהן כלל.
13. רופרט סמית, **התועלת שבכוח - אמנות המלחמה בעולם המודרני**, מערכות, תל-אביב, 2013
14. ראו בעניין הזה: שי שבתאי, "המלחמה שאחרי המלחמה הבאה: עידן העימותים הארוכים", **מערכות**, 440, דצמבר 2011, עמ' 4. <http://maarachot.idf.il/PDF/FILES/9/113039.pdf>
15. יואב (פולי) מרדכי ויותם אמיתי, שבחי התבונה: האתגר הרבי-ממדי של מפקד הבט"ש באי"ש, **מערכות**, 436, אפריל 2011, עמ' 48. בין היתר טוענים המחברים כי מושגים כמו "ניצחון בקרב" או "הבסת האויב" אינם מסייעים בדרך כלל להמשגת ההצלחה של מפקד במציאות של יהודה ושומרון. במידה רבה מעידה התבונה הזאת על הירידה במרכזיותו של ההישג הקרבי ועל היווצרותם של קרטיונים נוספים לאומדן הצלחות.
16. אייל בן-ארי, יהודית שר ואריאל יוניג, **לחמת צה"ל במבצע 'עופרת יצוקה': מלחמות היברידיות לצבאות תוספתיים**, (יפורסם בקרוב)
17. טובי ופדן, **שם**
18. Volker Franke, **Preparing for Peace: Military Identity, Value Orientations, and Professional Military Education**, Praeger Publishers, Westport, Connecticut, 1999